

УДК 811.161.2'373

О. В. Семенюк (Кирилюк),

аспірант

(Рівненський державний гуманітарний університет)

yes-olgal@ukr.net

### ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОГО, ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ТА КОМПАРАТИВНОГО ПРИНЦИПІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ РЕЄСТРУ АВТОРСЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ НОВОТВОРІВ ПАВЛА ТИЧИНИ

*Проаналізовано основні принципи формування реєстру "Словника авторських лексичних новотворів Павла Тичини". Під час використання лексикографічного принципу перевірка здійснювалася за словниками, фольклорними текстами, творами інших авторів. Застосування інтертекстуального принципу передбачає аналіз інновацій поета в літературному, літературознавчому, політичному, суспільному та інших контекстах. У процесі перевірки за компаративним принципом здійснювалося зіставлення з новотворами інших поетів, інноваціями самого П. Тичини, узуальними словами, словосполученнями.*

**Ключові слова:** авторський лексичний новотвір, Павло Тичина, принципи формування реєстру, інтертекстуальний принцип, лексикографічний принцип, компаративний принцип.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Процес формування реєстрів авторських лексичних новотворів (далі – АЛН) – це складна багаторівнева процедура, яка передбачає різносторонній аналіз одиниць індивідуально-авторської номінації, оскільки, окрім власне мовного аналізу (визначення дериваційних, граматичних особливостей, з'ясування семантики, проведення словникової експертизи), укладачеві потрібно враховувати історично-культурний контекст, психолінгвальні риси творчої особистості автора, соціальні умови.

У процесі укладання "Словника авторських лексичних новотворів Павла Тичини" [1] використано такі основні принципи формування реєстру новотворів: лексикографічний, інтертекстуальний, компаративний для того, аби максимально фільтрувати реєстр інновацій поета від узуальних, народнопоетичних, діалектних слів.

**Аналіз досліджень із проблеми.** АЛН неодноразово ставали об'єктом лінгвістичних студій. Із початком ХХІ століття активізувалися дослідження з індивідуально-авторської неології та неографії. Дослідницею Г. М. Вокальчук було розроблено теоретичні засади формування реєстрів, на основі яких укладено "Короткий словник авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття" [2], словники АЛН М. Семенка (Г. М. Вокальчук) [3], В. Барки (Н. А. Адах) [4], неокласиків (Н. В. Гаврилюк) [5], шістдесятників (Г. М. Вокальчук, О. Б. Тимочко, І. В. Цапук) [6-8], поетів Рівненщини (В. В. Максимчук) [9], П. Тичини (О. В. Кирилюк) [1].

**Мета статті** – проаналізувати принципи формування реєстру АЛН Павла Тичини. Поставлена мета вимагає виконання таких завдань:

- визначити особливості використання лексикографічного принципу: перевірка за загальномовними словниками, словниками АЛН інших поетів, фольклорними текстами;
- проаналізувати інтертекстуальні зв'язки інновацій П. Тичини із творами інших авторів, літературним процесом ХХ століття, політичними умовами;
- з'ясувати специфіку застосування компаративного принципу формування реєстру АЛН поета.

#### **Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.**

**Лексикографічна експертиза.** У результаті формування реєстру АЛН П. Тичини в лексикографа виникали труднощі різного характеру (визначення дати написання, граматичних характеристик описуваного слова та ін.). Однак, чи не найбільшої уваги потребувало визначення неологічності / узуальності аналізованого слова, оскільки перевірка вимагала ретельної лексикографічної експертизи, що здійснювалася за 46-ма лексикографічними джерелами.

Дослідницею Г. М. Вокальчук було виділено кілька критеріїв ідентифікації авторських номінацій (лексикографічний, словотвірний, експресивно-стилістичний, функціональний та критерій контекстуальної (ситуативної) прикріпленості), завдяки чому реєстри новотворів піддавалися кількаразовій перевірці, що, у свою чергу, сприяє якості кінцевих результатів [10: 74-77].

Перший етап аналізу сформованого реєстру АЛН – лексикографічна експертиза. Зафіксовані одиниці індивідуально-авторської номінації перевіряються за усіма можливими словниками (укладеними до часу творення інновації, видані в період життя і творчості поета, ті, які, окрім тлумачення, вміщують ілюстративний матеріал, та словники АЛН).

У результаті повторної перевірки частину слів, які набули, так би мовити, статусу "квазіновотворів", було вилучено, оскільки вони фіксувалися в загальномовних словниках, що перебували в науковому обігові в період укладання першого словника неологічної лексики П. Тичини [11]: у "Словнику

української мови" І. Д. Яворницького (1920), напр.: *вихровик* [11: 104], *зчеркнути* [11: 317], *зливний* [11: 301], *кружно* [11: 397]; у "Словнику української мови" Б. Грінченка: *клін* [БГ, т. 2: 251], *нашелестіти* [БГ, т. 2: 534] та ін.

Отже, використання словників, що видані ще до часу утворення АЛН поетом, допомагає укладачеві якнайретельніше здійснювати перевірку.

Словникову статтю

Таким чином, формування реєстрів АЛН передбачає використання інтертекстуальної експертизи, яка допомагає визначити додаткові зв'язки для розуміння значення одиниць індивідуально-авторської номінації.

**Компаративний принцип формування реєстру АЛН Павла Тичини.** Проблема порівняння та зіставлення явищ, процесів віддавна цікавить науковців. Відтак, компаративістика покликана визначити особливості процесу взаємозв'язку аналізованих явищ, встановити взаємовпливи на основі порівняльно-історичного підходу, оскільки "між накопиченим і живим знанням існує суперечність, розв'язати яку покликана творча діяльність" [15: 128].

Зафіксовані АЛН П. Тичини неодноразово порівнювалися з іншими АЛН автора або такими ж, але з різних контекстів. Наприклад, **Ясно**

10. Вокальчук Г. М. Словотворчість українських поетів XX століття : [монографія]. – Острого : Нац. ун-т "Острозька академія", 2008. – 536 с.
11. Колесник Г. М. "З'являються нові слова у мові" / Г. М. Колесник // Тичина П. Квітні, мово наша рідна! – Київ, 1971. – С. 95–171.
12. Енциклопедія постмодернізму / [за ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора ; пер. з англ. В. Шовкун ; наук. ред. пер. О. Шевченко]. – К. : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2003. – 17 с.
13. Потапенко С. Інтертекстуальність та її фольклористичні обрії / С. Потапенко // Слово і час. – Київ, 2009. – № 11. – С. 45–59.
14. Просалова В. Інтертекстуальне поле і контекст / П. Просалова // Слово і час. – Київ, 2005. – № 12. – С. 28–34.
15. Губенко О. Творче мислення особистості як єдність статичних та динамічних аспектів інтелектуальної активності / О. Губенко // Психологія і суспільство. – Тернопіль, 2012. – № 1. – С. 127–134.

#### REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kyrylyuk O. V. Slovník avtor's'kykh leksychnykh novotvoriv Pavla Tychyny [Dictionary of Author's Lexical Neologisms by Pavlo Tychyna] / O. V. Kyrylyuk ; [za red. S. Ya. Yermolenko, G. M. Vokal'chuk] // Movotvorichist' Pavla Tychyny u dzerkali tretioho tysyacholittia [Literary Creativity by Pavlo Tychyna in the Mirror of the Third Century] : [zbirnyk naukovykh prats'] / [vidp. red. G. M. Vokal'chuk]. – Ostrog : Nats. universytet "Ostroz'ka akademiya", 2011. – S. 181–263 (Leksykografichna seriya "Ukrayins'ka individual'no-avtors'ka neografiya" ; vyp. 5).
2. Vokal'chuk G. M. Avtor's'kyi neologizm v ukrayins'kyi poeziyi XX stolittia (leksykografichnyy aspekt) [Author's Neologism in the Ukrainian Poetry in the XX Century (Lexicographical Aspect)] : [monografiya] / G. M. Vokal'chuk ; [za red. A. P. Gryshchenka]. – Rivne : Naukovo-vydavnychyy tsentr "Perspektyva", 2004. – 524 s.
3. Vokal'chuk G. M. "Ya – bezrazkovosti poet" (slovotvorichist' Myhaylia Semenka) ["I – Non-Standard Poet" (Literary Work by Myhaylo Semenka)] : [monografiya] / G. M. Vokal'chuk. – Rivne : "Perspektyva", 2006. – 201 s.
4. Avtor's'ki leksychni novotvory Vasyli Barky (semantyko-derivatsiynny ta leksykografichnyy aspekty) [Author's Lexical Neologisms by Vasyl' Barka] / [za red. G. M. Vokal'chuk]. – Rivne : Vydavnytstvo Oleha Zenia, 2007. – 136 s. – BARKA-07.
5. Kyiv's'ki neoklasyky : slovotvorichist' [Kyiv Neoclassicists : Literary Work] / N. V. Gavryluk ; [vidp. red. G. M. Vokal'chuk]. – Ostrog : Vydavnytstvo NU "Ostroz'ka akademiya", 2009. – 216 s. (Leksykografichna seriya "Ukrayins'ka individual'no-avtors'ka neografiya" ; vyp. 2). – KNS.
6. Vokal'chuk G. M. Korotky slovník avtor's'kykh leksychnykh novotvoriv Mykoly Vingranov's'kogo [Short Dictionary of Author's Lexical Neologisms by Mykola Vingranov's'kyi] / G. M. Vokal'chuk, A. I. Braun // Slovotvorichist' shistdesiatnykiv. Lina Kostenko. Mykola Vingranov's'kyi [Sixties' Literary Work. Lina Kostenko. Mykola Vingranov's'kyi] : [zbirnyk naukovykh prats'] / [vidp. red. G. M. Vokal'chuk]. – Ostrog : Vydavnytstvo NaU "Ostroz'ka akademiya", 2010. – S. 121–138. – (Leksykografichna seriya "Ukrayins'ka individual'no-avtors'ka neografiya" ; vyp. 3). – KSAN-Vingr.
7. Slovotvorichist' shistdesiatnykiv. Vasyl' Stus. Igor Kalynets'. Ivan Svitlychnyy. Grygoriy Chubay [Sixties' Literary Work. Vasyl' Stus. Igor Kalynets'. Ivan Svitlychnyy. Grygoriy Chubay] : [zbirnyk naukovykh prats'] / [vidp. red. G. M. Vokal'chuk]. – Ostrog : Vydavnytstvo NU "Ostroz'ka akademiya", 2010. – 492 s. (Leksykografichna seriya "Ukrayins'ka individual'no-avtors'ka neografiya" ; vyp. 4).
8. Tsapuk I. V. Korotky slovník avtor's'kykh leksychnykh novotvoriv Liny Kostenko / I. V. Tsapuk // [Short Dictionary of Author's Lexical Neologisms by Lina Kostenko] : [zbirnyk naukovykh prats'] / [vidp. red. G. M. Vokal'chuk]. – Ostrog : Vydavnytstvo NU "Ostroz'ka akademiya", 2010. – S. 106–121. – (Leksykografichna seriya "Ukrayins'ka individual'no-avtors'ka neografiya" ; vyp. 3). – KSAN-Kost.
9. Maksymchuk V. V. Korotky slovník avtor's'kykh leksychnykh novotvoriv poetiv Rivnenshchyny [Short Dictionary of Poets' Lexical Neologisms in Rivnenshchyna] / V. V. Maksymchuk // Problemy y perspektyvy avtor's'koy leksykografiyi. "Regional'nyy" slovník poetychnykh neoleksem (Rivnenshchyna) [Problems and Perspectives of Author's Lexicography. "Regional" Dictionary of Poetical Neologisms (Rivne region)] / [vidp. red. G. M. Vokal'chuk]. – [vyd. 2-e, vypr. i dop.]. – Ostrog : Vydavnytstvo NU "Ostroz'ka akademiya", 2008. – S. 65–179. – (Leksykografichna seriya "Ukrayins'ka individual'no-avtors'ka neografiya" ; vyp. 1). – KSAN-Rivne.
10. Vokal'chuk G. M. Slovotvorichist' ukraïns'kykh poetiv XX stolittia [Literary Work of Ukrainian Poets of the XX Century] : [monografiya] / G. M. Vokal'chuk. – Ostrog : NU "Ostroz'ka akademiya", 2008. – 536 s.
11. Kolesnyk G. M. "Zyavliayut'sia novi slova u movi" ["New Words Appear in Speech"] / G. M. Kolesnyk // Tychyna P. Kvitny, movo nasha ridna! [Tychyna P. Flourish, our Native Language!]. – Kyiv, 1971. – S. 95–171.
12. Entsiklopediya postmodernizmu [Postmodernism Encyclopedia] / [za red. Ch. Vinkvista ta V. Teylora ; per. z angl. V. Shovkun ; nauk. red. per. O. Shevchenko]. – K. : Vyd-vo Solomiyi Pavlychko "Osnovy", 2003. – 17 s.
13. Potapenko S. Intertekstualnist' ta yiyi fol'klorystychni obriyi [Intertextuality and its Folklore Horizons] / S. Potapenko // Slovo i chas [Word and Time]. – Kyiv, 2009. – № 11. – S. 45–59.
14. Prosalova V. Intertekstyal'ne pole i kontekst [Intertextual Field and Context] / V. Prosalova // Slovo i chas [Word and Time]. – Kyiv, 2005. – № 12. – S. 28–34.
15. Gubenko O. Tvorche myslennia osobystosti yak yednist' statychnykh ta dynamichnykh aspektiv intelektual'noyi aktyvnosti [Person's Creative Thinking as the Unity of Static and Dynamic Aspects of the Intellectual Activity] / O. Gubenko // Psykhologiya i suspil'stvo [Psychology and Society]. – Ternopil', 2012. – № 1. – S. 127–134.

Матеріал надійшов до редакції 16.02. 2015 р.

**Семенюк (Кирилюк) О. В. Употребление интертекстуального, лексикографического и компаративного принципов в процессе формирования реестра авторских лексических новообразований Павла Тычины.**

*Проанализированы основные принципы формирования реестра "Словаря авторских лексических новообразований Павла Тычины". При использовании лексикографического принципа проверка осуществлялась по словарям, фольклорным текстам, произведениям других авторов. Использование интертекстуального принципа предполагает анализ инноваций поэта в литературном, литературоведческом, политическом, общественном и других контекстах. В процессе проверки по компаративному принципу осуществлялось сопоставление с новообразованиями других поэтов, инновациями самого П. Тычины, узуальными словами, словосочетаниями.*

**Ключевые слова:** авторское лексическое новообразование, Павел Тычина, принципы формирования реестра, интертекстуальный принцип, лексикографический принцип, компаративный принцип.

**Semeniuk (Kyriliuk) O. V. The Using of Intertextual, Lexicographical and Comparative Principles in the Process of Author's Word Formations by Pavlo Tychyna.**

*The process of the register's formation of author's lexical new-formations is a complex multilevel process that provides the versatile analysis of individually-author's nominative units because the drafters should take into account historical and cultural context, psycholinguistic features of the author's creative personality and social conditions. The material of the research is 1097 units of individual author's nominations fixed in the poetic texts by P. Tychyna. The scientific method used the statistic, empirical research, distribution, contextual, descriptive analysis. In the result of the lexicographical expertise of Pavlo Tychyna's authorial lexical new-formations of importance was to determine the neological / usual status of analyzed words which was carried out on 46 lexicographical sources. The intertextual expertise of P. Tychyna's authorial lexical new-formations is used in the process of finding similar features with creative works of other poets. The analysis of P. Tychyna's authorial lexical new-formations allows establishing links with other works by the author. The analysis of individual units of author's neologisms involves using diverse approaches to understand authorial lexical new-formations, determine the causes of their formation and prerequisites of their appearance.*

**Key words:** authorial lexical new-formation, innovation, intertextual principle, lexicographic principle, comparative principle, Pavlo Tychyna.